

Råd för framtiden nr 10

VÄSTERÅS 21-22 SEPTEMBER 2009

FOTO: CLIFFORD SHIRLEY/VÄSTERÅS STAD

REDAKTÖR Solveig Hollari

TEXTFÖRFATTARE Solveig Hollari, Helene Parmbäck, Ia Röhl, Per Alvant

FOTO Clifford Shirley, Solveig Hollari

GRAFISK FORM OCH LAYOUT Tina Hedh-Gallant

ISBN 978-91-86027-44-5

TRYCK Edita Västra Aros 2009

Råd för framtiden i Västerås

»Jag önskar er varmt välkomna till Västerås och konferensen Råd för framtiden som är ett samarrangemang mellan Västerås stad och Brottsförebyggande rådet. Det är roligt att se er här i vår intressanta och växande stad. Vi är 136 000 invånare i dag och växer med cirka 1 000 invånare per år. Återigen, varmt välkomna!«

Med dessa ord hälsade Elisabeth Örnell, kommunstyrelsens ordförande i Västerås, tillika ordförande i stadens lokala brottsförebyggande råd *Värna Västerås*, deltagarna välkomna till Råd för framtiden den 21–22 september år 2009.

Ny minimässa och utdelning av brottsförebyggande pris

Brottsförebyggande rådets, Brå, generaldirektör Jan Andersson noterade det stora intresset som Råd för framtiden har väckt. Fler än 300 personer kommer att vara närvarande under ett dygn, från lunch till lunch, konstaterade han. I likhet med ti-

digare år innehåller konferensen både intressanta plenarföreläsningar och spännande fördjupningsseminarier. De största nyheterna för året, som Jan Andersson lyfte fram, är dels den minimässa där nästan 20 lokala aktörer ställer ut och berättar om sin verksamhet, dels korandet av Sveriges representant i den europeiska brottsförebyggande tävlingen ECPA (European Crime Prevention Award).

– Jag vill också passa på att säga att jag ser en mycket glädjande utvecklingslinje. I dag är polisen betydligt mer aktiv i det lokala brottsförebyggande arbetet än tidigare, sade Jan Andersson.

Att byta erfarenheter är i sig brottsförebyggande och trygghetsskapande

Rikspolischef Bengt Svenson menade även han att det fördjupade samarbetet som nu sker mellan polis och kommun genom arbetet med samverkansavtal är mycket viktigt.

– Även när det gäller kampen mot den grova organiserade brottsligheten är samverkan i lokalsamhället en nödvändig förutsättning för att lyckas.

Konferensen Råd för framtiden är i sig mycket viktig, slog Bengt Svenson fast och fortsatte med att understryka att genom att träffas och utbyta erfarenheter möjliggörs en förbättrad brottsförebyggande och trygghetsskapande verksamhet.

Brottsförebyggande arbete har blivit inne

Lars Hallberg, länspolismästare i Västmanlands län, avslutade invigningstalen med följande ord:

– Det är en stor ära att Brå har lagt konferensen här. Jag menar att pendeln har svängt, fler och fler inser vikten av att arbeta brottsförebyggande. I vårt län har vi inrättat samhällsråd. Man skulle kunna säga att brottsförebyggande arbete har blivit inne. Men vi får inte glömma alla de föräldrar, lärare och andra vuxna som också gör ett viktigt förebyggande arbete. Jag är glad att få stå här och också över att Brå har valt att lägga konferensen i Västerås. Jag önskar er alla varmt välkomna!

FOTO: CLIFFORD SHIRLEY/VÄSTERÅS STAD

Jan Andersson och Bengt Svenson.

Strävan efter trygghet kan leda till övervakning och kontroll, den kan kräva att allt fler verksamheter och områden stängs in och övervakas. Men strävan efter trygghet kan också innebära att samhället, eller delar av det, tillgängliggörs och sammanför människor. Resultatet kan då bli att mindre vikt läggs vid övervakning och kontroll.

PLENARFÖRELÄSNING TRYGGHET ÄR ATT LÄRA SIG LEVA MED SIN OTRYGGHET

Att lära sig tolerera det som är okänt, oväntat och annorlunda

Rolf Lidskog, filosofie doktor i sociologi och teologie doktor i etik, resonerade i sin plenarföreläsning om hur komplicerat begreppet trygghet är och om hur vi försöker uppnå detta tillstånd. Att det samhälle vi lever i förändras mycket snabbt gör inte problemen mindre.

Trygghetens dilemma

De sociala band som fanns tidigare försvagas när många människor från olika sammanhang samlas i städer. Integrationen mellan människor från olika grupperingar, menar Rolf Lidskog, riskerar också att minska. De mänskliga möten som äger rum tenderar många gånger att bli ytliga, instrumentella och opersonliga. En social fragmentering och en anonymitet där ingen känner ansvar kan då växa fram. Olyckliga och tragiska händelser kan leda till att det ställs krav på att staden eller delar av den stängs av, låses till och att olika grupper av människor separeras. Det kan också ställas krav på ökad övervakning.

Samtidigt, och detta är en del av trygghetens dilemma i staden, kan den minskade sociala kontrollen leda till att många människor upplever en ökad frihet, hävdar Rolf Lidskog. Det kan också resultera

i att den sociala integrationen visar nya sidor och tar sig nya uttrycksformer. Enligt Rolf Lidskog handlar det inte om vad som är rätt eller fel. I stället bör vi resonera om vilken sorts stad vi vill skapa, (den öppna eller den slutna) och vilka sorters medborgare vi vill ha. Om vi vill ha en öppen stad finns det flera frågor att ta ställning till. En av de viktigaste är om vi kan känna oss trygga genom att lära oss att leva med en otrygghet, menar Rolf Lidskog.

I staden kan vi lära oss att tolerera det som är okänt, oväntat och annorlunda

Det är lätt att uppfatta att det som är annorlunda också är hotfullt, och därför måste man lära sig att skilja mellan dessa saker. Det behövs träning för att på ett respektfullt sätt kunna bemöta det som är annorlunda och inse att det går att leva med främlingar utan att de ska tvingas att bli som man själv, menar Rolf Lidskog. Det måste också finnas en strävan efter att gemensamt komma fram till vilka normer och regler som gäller för till exempel hur man betar sig när man möts.

– Och allt det här lär jag mig när jag möter, interagerar och respekterar personer som är olika mig själv. Vi behöver fler

FOTO: CLIFFORD SHIRLEY/VÄSTERÅS STAD

Rolf Lidskog resonerade om hur komplicerat begreppet trygghet är och om hur vi försöker uppnå detta tillstånd.

mötesplatser där vi inte bara stöter på likasinnade, utan också på sådana som är olika oss själva.

Men att enbart mötas, utan att kommunicera, räcker inte. Inte heller att bara samtala i sig. Enligt Rolf Lidskog måste samtalen leda till någon form av interaktion.

– Vi behöver också någon form av friktion, alltså ett motstånd både i samtalen och i samspelen. Det är inte farligt med konflikter, bara man lär sig att hantera dem.

Många vill tjäna pengar på trygghetskapande och brottsförebyggande arbete

Det är *viktigt* att skapa en trygg och öppen stad. Människor som känner sig otrygga och rädda riskerar en sämre livskvalitet än de som är trygga. På sikt, menar Rolf Lidskog, kan otrygghet och rädsla hos medborgarna leda till att det sociala livet utarmas och att staden blir mindre öppen.

Det är också *svårt* att skapa en sådan stad. Ofta är det media som dikterar allmänhetens uppfattning om vad som är farligt, vad som bör tolereras och vad som ska fördömas. I värsta fall leder beskrivningarna till moralisk panik. Ett trygghetsarbete som inte genomförs på ett genomtänkt sätt kan också, enligt Rolf Lidskog, ge en helt motsatt effekt. Allmänheten kanske blir räddare för att vistas utomhus än tidigare.

– Sedan får vi inte glömma att det finns kommersiella krafter som exploaterar och utnyttjar allmänhetens oro och rädsla. Det finns många som vill tjäna pengar på trygghetskapande och brottsförebyggande arbete.

Att skapa en trygg och öppen stad är också *riskfylld*, hävdar Rolf Lidskog. I en situation med stark social förändring, ökar risken för att samhället överreagerar. Det är då lätt att tro på enkla och snabba lösningar som kanske är mer inriktade på symptomen än på de bakomliggande problemen. Även om intentionerna är goda så kan de leda till oönskade och oförutsedda följder.

– När vi jobbar med trygghetskapande arbete handlar det väldigt mycket om att lära sig att hantera sin otrygghet, inte om att utplåna den, avslutar Rolf Lidskog sitt anförande.

PLENARFÖRELÄSNING

STADSBYGGANDE, ARKITEKTUR OCH TRYGGHET

Rumslig design ökar tryggheten

Bo Grönlund, lektor i stadsbyggnad vid arkitektskolan i Köpenhamn, är expert på den fysiska miljöns betydelse för säkerheten och trygghetskänslan i en stad. Trots att utvecklingen inte går så fort som han hade hoppats, menar han att en förskjutning kanske ändå håller på att äga rum. Från att endast fokusera på gärningspersoner koncentrerar man sig nu också på den fysiska omgivningen och människors upplevelse av trygghet.

Enligt teorier om situationell brottsprevention sker brott när faktorerna tid, plats, offer, gärningsperson och brist på kontroll sammanfaller. Men det räcker att ta bort en av dessa faktorer för att förebygga brott. Det är den tanken som ligger till grund för Bo Grönlunds arbete med att skapa platser med mer folk i rörelse och därmed också större social kontroll.

De senaste 100 åren har våra städer tunnats ut avsevärt: dels är persontätheten mycket lägre i dag, mätt per kvadratmeter, dels finns det ofta stora grönområden mellan ödsliga trafikytor. Stadens förtunning gör att vi aktivt måste planera för mänskliga möten. Med ett praktiskt exempel från ett område i Odense i Danmark visade Bo Grönlund hur rumslig design kan bidra till en ökad trygghetskänsla. Bland annat måste rörelsenätet (vägar, gång- och cykelbanor) ha hög tillgänglighet och vara väl integrerat med områdets funktioner, såsom butiker, bostäder och skolor.

– Glöm inte att man ibland kan ta bort rörelselinjer snarare än att lägga till nya! Det är också viktigt med rumslig överskådlighet och synlighet och att det finns en tydlig uppdelning mellan vad som är offentligt respektive privat. Det kan göras genom fysiska eller symboliska barriärer på rätt ställen.

Andra metoder kan vara att samlokalisera olika samhällsfunktioner, använda glasfasader på entréer, butiker och balkonger samt att skapa upplevelserika och inbjudande promenader eller gårdar. Bo Grönlund bjöd även på ett »Västerås-extra« där han uppmärksammade några av stadsmiljöns problem: skolor förlagda till skogsområden, loftgångshus och många mörka nischer utanför butikerna. Samtidigt berömde han Västerås arbete för en tryggare stad och att det numera finns kampanjer mot nedskräpning och projekt med boende och ungdomar. Det pågår också förtättningsprojekt och i plandokumentet finns uttalade trygghetsmål.

– Bara frivillighet duger inte! Vi måste få in det här tankesättet i lagstiftningen, i plan- och bygglagen, och dessutom i våra utbildningar i stadsbyggnad och byggfunktion. För att komma vidare behövs även mer forskning, bland annat om vilken effekt det ger att bygga om existerande problemområden. Dessutom måste vi lära oss att balansera samhällets olika prioriteringar, så att trafiklösningar inte går ut över trygghetsperspektivet eller tvärtom, avslutade Bo Grönlund.

FOTO: CLIFFORD SHIRLEY/VÄSTERÅS STAD

Bo Grönlund.

Är svenskarna ohälsosamt beroende av

– Ja! svarar David Eberhard, överläkare på Danderyds sjukhus psykakut och med en lång bakgrund inom akutpsykiatri. David Eberhard, som var inledande plenartalare på Råd för Framtiden, menar att Sverige har drabbats av nationell panikångest.

Vi är i dag så fruktansvärt rädda för allting att vi helst skulle vilja förbjuda allt – rökning, terrorister, trafik och våldtäktsmän. I stället för att inse att vår rädsla är överdriven och ibland helt obefogad undviker vi det som skrämmer oss, vilket i förlängningen gör det ännu farligare då vi aldrig lär oss att hantera skrämmande och otrygga situationer, menar David Eberhard. Vanliga människor, men även statliga myndigheter, medier, kommuner och sjukhus agerar och resonerar precis som de patienter med panikångest som David Eberhard möter i sitt arbete.

I Sverige finns, enligt David Eberhard, cykelhjälmstväng, förbud mot ämnet akrylamid i chips och lagar mot terrorism. Ändå är det statistiskt sett extremt ovanligt att någon dör av akrylamidförgiftning eller i ett terrorattentat. Vi lever i dag efter

det som Eberhard kallar försiktighetsprincipen: Är det inte garanterat ofarligt, ja då betraktar vi det som farligt. Och eftersom vi hela tiden vill bevisa sakers ofarlighet innan vi kan tillåta dem lägger vi ner enorma summor på att säkra varje aspekt av tillvaron.

Men ju mer trygghet vi får, desto mer otrygga känner vi oss, eftersom vi aldrig får chansen att träna på obehagliga situationer. David Eberhard hävdar att Sverige har drabbats av trygghetsnarkomani trots, eller snarare på grund av, att vi lever i det tryggaste landet i världen.

Varför är det så farligt att vara trygghetsberoende?

Eberhard menar att vi genom en överbeskyddad uppväxt inte blir förberedda för livet, och när livets olika händelser väl

SEMINARIUM DEN TRYGGA STADEN

Stadsplanering för säkerhet och delaktighet

– Människor har en demokratisk rättighet att känna sig säkra i det offentliga rummet. Att planera en stad utan att ta hänsyn till detta och utan att låta medborgarna vara delaktiga kan skapa en strukturell diskriminering, där bara vissa medborgare är trygga nog för att röra sig som de vill i det offentliga rummet.

Så inledde moderatorn Erika Sallander, från Brå, seminariet *Den trygga staden*. Hon lämnade därefter över till Per-Olof Rask, samordnare i det lokala brottsförbyggande rådet Värna Västerås, och Linda Thorell från Västerås Stad som berättade om sitt arbete med brott på karta.

En mängd information, såsom belysning, vägnät, planterad växtlighet, busshåll-

platser, gångtunnlar, pubar och taxiplatser läggs in i kartbilder tillsammans med uppgifter om var och när brott har begåtts. Det ger möjlighet att analysera vilka faktorer som kan ha betydelse för att brottsligheten ser ut på ett visst sätt på en viss plats.

Eftersom det så kallade GIS-systemet (geografisk informationshantering) innehåller en stor mängd information och är

väldigt precist – även om man avsiktligt har lagt in en felmarginal på ett antal meter för att inte peka ut en enskild fastighet eller person – går det att göra väl avvägda analyser av vilken åtgärd som är mest effektiv för att förebygga brott. På vissa ställen kan det behövas polispatrullering och en ökad mängd människor i rörelse. På andra platser krävs fysiska insatser såsom bredare krogköer eller bättre organiserade taxiplatser.

Väcker frågor om sekretess

Per-Olof Rask betonade dock att även om metoden med brott på karta ger många möjligheter att se var problemen finns och hur de bäst kan lösas, så finns det svårigheter:

trygghet?

drabbar oss kan vi inte hantera dem på ett normalt sätt. Som exempel berättade han att sjukskrivningstiden har fördubblats på tio år, för samma diagnoser, samtidigt som antalet sjukskrivna för psykiska besvär har ökat med 200 procent. Saker som helt enkelt hör till livet ses plötsligt som sjukliga.

– Vi har inte lärt oss att hantera känslor som sorg, rädsla eller ilska. Därför knarkar vi trygghet. Men trygghetsnarkomanin leder till att vi förutom trygga även blir fega, lata och slutna. Rädslan kan få oss att göra precis som någon annan säger och vi vågar till exempel inte släppa in människor från andra länder, menar Eberhard.

Strävan efter trygghet kan alltså leda till att samhället blir alltmer slutet och att vi betraktar allt som är det minsta okänt med den största misstänksamhet. Orsaken

– Man måste vara otroligt försiktig och noga överväga vilken information man ska göra tillgänglig. Det är viktigt att hålla sig till fakta för att inte stämpla ett område som farligt. Det är ett trubbigt instrument om man inte har tillräcklig kunskap för att använda det rätt och för att kunna analysera vad som faktiskt hänger ihop och vad som är möjligt att påverka.

Det finns även en mängd lagar och regleringar som gör att man noga måste överväga hur arbetet med GIS-systemet ska gå till. Per-Olof Rask berättade om den svåra balansgången mellan det faktum att alla kommunens handlingar är offentliga och att man samtidigt ska hantera känslig och ibland sekretessbelagd information om brott.

Undvik segdragna möten för att engagera ungdomar

Daniel Andersson och Cecilia Broman från *Ung Kultur 116* i Göteborg presenterade ett projekt där man arbetar med att

till detta enorma fokus på trygghet tror Eberhard är att Sverige är ett av de mest sekulariserade länderna i världen. Svenskarna är inte ett särskilt religiöst folk – och eftersom vi inte tror på något liv efter döden så har ju döden inte heller någon mening. Därför vill vi till varje pris skydda oss från att dö, och inför lagar och förbud mot de mest absurda saker.

Tankesättet sprids sedan vidare av medier, myndigheter, sjukhus och forskare. Dessutom lever vi i en global värld där »rädsla färdas snabbare än förnuft«, för att använda Eberhards ord. Visst sker det fruktansvärda saker ibland, men när medierna uppmärksammar dem så är det inte för att det sker ofta utan just för att denna ovanliga händelse faktiskt inträffat!

»Dödligheten är faktiskt 100 procent!«

Men det finns lösningar och det går att göra sig fri från trygghetsnarkomanin. Först och främst gäller det att inse att det verkligen är farligt att leva:

– Vi behöver vända på perspektivet och utmana våra rädslor i stället för att förbjuda allt som kan vara det minsta farligt – självklart utan att utsätta oss för dumdris-

göra framför allt ungdomar delaktiga i stadsplaneringen: *I en annan del av Vasaparken*. Projektet är ett samverkansprojekt mellan Ung kultur 116, Trygg, vacker stad, Park- och naturförvaltningen, Ungdomsfullmäktige och Kulturförvaltningen i Göteborgs Stad.

Ung kultur 116 fick i sitt arbete med ungdomar en förfrågan från dem om att få göra något i det offentliga rummet. Frågan ställdes vidare till Trygg, vacker stad och ungdomarna fick möjligheten att göra något i Vasaparken. Parken hade under lång tid haft problem med otrygghet, droger och störande ungdomsgång. Tidigare försök att göra parken mer tillgänglig hade inte gett önskade resultat.

En av målsättningarna med projektet är att tillsammans med ungdomar arbeta fram förslag till förändringar i parken, något som sker genom olika workshopar, antingen i själva Vasaparken eller på Ungdomsstatsningen i centrala Göteborg. Även arkitekter och konstnärer har bjudits in,

FOTO: SOLVEIG HOLLARIBRA

David Eberhard.

tiga risker. Det viktigaste uppdraget som föräldrar har är att förbereda sina barn för vuxenlivet, och det gör vi genom att lära dem att hantera otrygga och ovana situationer. Låt barnen leka snöbollskrig, låt dem cykla utan hjälm ibland och låt dem leka nära öppna fönster. Vi måste utmana våra rädslor, men med förnuft. Glöm inte – vi ska alla dö! Dödligheten för människor är faktiskt 100 procent.

och tillsammans enades man om att koncentrera sig på sittplatser, papperskorgar och belysning. Sedan har ungdomarna arbetat i workshopar med egna förslag på hur detta skulle kunna se ut. I dialog med Park- och naturförvaltningen och tjänstemännen i kommunen förverkligas ungdomarnas idéer.

– Det kan vara svårt att samverka och att få en tung förvaltning att samarbeta med en snabbbrörlig ungdomsgrupp, men det är inte omöjligt. Målsättningen är att Göteborgs Stad ska få erfarenhet av hur man tillsammans med ungdomar kan samverka kring frågor om det offentliga rummet, menade Daniel Andersson och Cecilia Broman.

En viktig tanke är att även de som bor och arbetar i närheten av parken ska vara delaktiga i arbetet, och en referensgrupp har löpande kommit med åsikter. Även ett gymnasium i närheten har engagerat sig och lagt in arbete med parken på lektionstid.

Projektet MUMIN, ett samarbete mellan polisen, sjukvården och socialtjänsten i Stockholm, vann den svenska ECPA-tävlingen (European Crime Prevention Award) 2009. Kortare utredningstider och att ungdomar har accepterat kontraktsvård i stället för straff är två exempel på projektets resultat.

PRISUTDELNING SVENSKA ECPA-TÄVLINGEN

Projektet MUMIN vann ECPA

MUMIN är främst ett samarbete mellan polis, sjukvård och socialtjänst i Stockholm. Vid polisgripandet körs den unge till Maria Ungdoms lokaler där man erbjuder samtal och behandlingskontrakt i direkt anslutning till gripandet. I arbetet har man urskiljt en ny grupp kriminella ungdomar med tungt missbruk och fått många av dem att acceptera vård.

– MUMIN visar på den stora samhällsnytta som kan bli följderna när viktiga brottsförebyggande aktörer samverkar för att lösa ett gemensamt problem, sade Jan Andersson, generaldirektör på Brå, som delade ut pris till de vinnande bidragen.

ECPA delas ut årligen, och priset går till det bästa brottsförebyggande projektet i Europa. Tävlningen föregås av en nationell uttagning och finalen arrangeras i december av det land som har ordförandeskapet i EU, i år Sverige.

I den svenska tävlingen deltog i år nio projekt som prövat nya metoder för att förebygga brott bland unga, och bland dem utses ett vinnande bidrag och två hedersomnämningar. Alla tre fick vardera 10 000 kronor. Företrädare för MUMIN kommer att representera Sverige i den europeiska finalen av tävlingen, som avgörs i Stockholm i december.

Två andra projekt fick också ta emot pris: Trygg skola, ett skolprojekt i Nacka, Tyresö och Värmdö i Stockholm som visar att noggranna kartläggningar och systematiska åtgärder kan minska brott och trakasserier på skolor samt Ung & Trygg i Göteborg och Mölndal, ett stort samverkansprojekt mellan brottsförebyggande aktörer i Göteborg som syftar till att minska nyrekrytering till kriminella grupper.

Ytterligare sex projekt hedrades med diplom vid prisceremonin i Västerås. Läs mer om dessa projekt i faktarutan nedan.

JURYNS MOTIVERING TILL VINNAREN AV DEN SVENSKA ECPA-UTTAGNINGEN 2009 OCH DE PROJEKT SOM FICK HEDERSPRIS

VINNARE AV ECPA: MUMIN

MUMIN har identifierat en ny grupp ungdomar med ett tungt missbruk och dåliga hemförhållanden, som tidigare varit relativt okänd för beroendevården. Projektet visar på den stora samhällsnytta som kan bli följderna när viktiga brottsförebyggande aktörer som polis, sjukvård och socialtjänst samverkar – inte som ett mål men som ett medel – för att lösa ett gemensamt problem. MUMIN är metodinnovativt, utvärderat och har förvandlats från ett lovligt projekt till att bli en del av den ordinarie verksamheten. MUMIN har bidragit till kortare utredningstider och möjliggör för ungdomar med svåra livs-omständigheter att välja en annan inriktning än ett liv med droger och kriminalitet.

HEDERSPRIS: TRYGG SKOLA

Projektets metodik att mäta förebyggande effekter med hjälp av experimentskolor och kontrollskolor är välanlagt och klassiskt. Pro-

jektet har visat lyhördhet och utgått från skolungdomars upplevelse av brottslighet och otrygghet på den egna skolan. Trygg skola visar att systematiska åtgärder, såväl sociala som situationella, som genomförs efter en detaljerad kartläggning kan minska trakasserier och brottslighet på skolor.

HEDERSPRIS: UNG & TRYGG I GÖTEBORG OCH MÖLNDAL

Genom att föra samman viktiga aktörer som Polisen, Åklagarmyndigheten, Göteborgs stad och kommunala bostadsföretag har projektet tagit ett brett grepp om ungdomsproblemen. Utvärderingen av projektet har på ett uppriktigt, ambitiöst och insiktsfullt sätt redovisat den ibland svåra och krokiga vägen när ett projekt ska vinna legitimitet i redan fastlagda strukturer. Ung & Trygg har medfört ett ökat fokus på ungdomsfrågor och möjliggör för ett optimistiskt och kraftfullt arbete mot ungdomskriminalitet och nyrekrytering till kriminella grupper i stora delar av Göteborg.

Från vänster: Ulf Wahlgren (forsknings-samordnare, Maria Ungdom, Landstinget), Torgny Söderberg (Kriminalkommissarie, Ungdomssektionen, Länskriminalpolisen, Stockholm), Jörgen Olsson (Kriminalinspektör, Västerortspolisen) och Göran Hägglund (Sektionschef, Social- och arbetsmarknadsförvaltningen, Maria Ungdomsenheten).

DE ÖVRIGA FEM PROJEKTEN SOM DELTOG I DEN SVENSKA ECPA-UTTAGNINGEN ÅR 2009

STUDENT 08

Samarbetsprojekt som syftade till att minska våld och alkoholdrickande bland skolungdomar i samband med studentfester i Stockholms city.

GE OCH TA VARJE DAG

Polisen i Södertörn i Stockholm har genom ett utbildningsprojekt skapat möten mellan skolungdomar och poliser, bland annat för att rekrytera fler poliser medan en etnisk bakgrund än svensk.

EN TRYGGARE RESA

Skolprojekt i Göteborg som möjliggjort en dialog mellan skolungdomar och bussförare för att förebygga friktioner i kollektivtrafiken.

AGERA MOT KVINNOVÅLD!

Brottsförebyggande skolprojekt i Malmö som syftar till att ge ungdomar större självförtroende och få dem att våga anmäla brott och handskas med potentiellt våldsamma situationer.

»CHAT-FÖRHÖR« – FRAMTIDENS KOMMUNIKATIONSFORM

Polisen i Skåne har utvecklat en pilotmodell för att genomföra polisförhör med ungdomar i cyberrymden genom så kallade chat-förhör.

LAG- OCH RÄTTDAGAR ÅRSKURS 6

I Järfälla kommun i Stockholm får skolelever årligen träffa bland annat polisen och brandförsvaret och sedan räkna på vad en viss typ av skadegörelse kostar för den egna skolan.

MINIMÄSSA

Konkreta exempel på lokala initiativ

Som avslutning på konferensens första dag anordnades en minimässa med mingel. Samtidigt som konferensens deltagare tog för sig av alkoholfri cider, frukt och snacks fick de tillfälle att utbyta kunskaper och erfarenheter. Ett tjugotal lokala projekt deltog i utställningen och informerade om sitt brottsförebyggande arbete.

Bland annat informerade volontärsamordnare, knutna till Polismyndigheten i Stockholms län, om det nu permanenta projektet med volontärer. Närpolisen i Danderyd utanför Stockholm berättade om *SafeSite*, ett webbsäkrat informationsnätverk där anslutna medborgare, företag, poliser och kommunanställda kan skicka ut varningar om brott i realtid. En annan monter presenterade projektet *När barn far illa*, där ett antal kommunala skolor samarbetat med polisen för att förbättra rutinerna för anmälningar till polis och socialtjänst.

Förbundet för forskning i socialt arbete (FORSA) tipsade om en sida som samlar pågående forskning inom området (www.socialvetenskap.se) och Stiftelsen Tryggare Sverige informerade om sin verksamhet. Också Boverket fanns på plats och berättade om hur kommuner och andra organisationer kan söka ekonomiskt stöd till insatser som syftar till att stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv.

Västmanlands län fanns representerat genom sina medlingsverksamheter i olika kommuner, och man informerade om det samhällsråd som har inrättats för att stärka samarbetet mellan

polis, kommuner, näringsliv och andra myndigheter och organisationer.

Fokus på brottsprevention bland unga

Eslövs kommun presenterade sin informationskampanj *Var rädd om din kommun!*, ett samarbete med närpolisen, räddningstjänsten och den lokala Rotary-klubben. Projektet går ut på att minska skadegörelse, anlagda bränder och annan brottslighet och riktar sig speciellt mot grundskoleelever.

Örebros brottsförebyggande råd visade *Örebroväskan*, en produkt som är tänkt att minska stölder i samband med idrottsaktiviteter. Väskan innehåller numrerade småpåsar, en för varje lagmedlem, där de kan lägga sina värdesaker i stället för att lämna dem obebakade i omklädningsrummet. En förälder eller annan vuxen är sedan ansvarig för väskan och lämnar tillbaka påsarna till spelarna efter matchen.

Andra utställare var Brottsofferjouren i Västerås, som berättade om sitt arbete med brottsutsatta, och *Bålstapolarna*, ett brotts- och drog-förebyggande arbete som utförs av ungdomar anställda av socialtjänsten i Häbo kommun.

Självklart fanns även de nio finalisterna i den svenska ECPA-tävlingen (European Crime Prevention Award) på plats. Läs mer om dem i artikeln »Projekt MUMIN vann ECPA«.

Jag kan inte göra något själv, du kan inte göra

Så sa Annelie Silvander från Göteborgs tillståndsenhet under ett seminarium ägnat åt organiserad brottslighet på tre olika arenor: Internet, mc-miljön och krogvärlden. Gemensamt för det brottsförebyggande arbetet inom dessa områden är att samhällets alla olika myndigheter måste arbeta tillsammans och med flera olika metoder för att komma åt brottsligheten.

Jonathan James, IT-säkerhetsspecialist på företaget Atea, inledde med att beskriva hur brottsligheten ser ut på Internet och underströk att den är ett reellt hot. Med teknikens hjälp har hackers vid flera tillfällen lyckats ta sig in i känsliga datasystem och attackerat kärnkraftverk och elcentraler. En vanlig metod är också att blockera till exempel viktiga myndigheters webbplatser genom att överbelasta deras servrar.

Även den organiserade brottsligheten är utbredd på Internet och syns oftast i form av kreditkortsbedrägerier eller nätfiske, där människor luras att ge ut sina

bankkoder och lösenord. Det sker även organiserade bedrägerier, där till synes seriösa webbplatser säljer saker och tar betalt, utan att någonsin leverera varan.

– Tänk även på att inte ha samma lösenord överallt. Det finns exempel på poliser som använt samma lösenord på arbetet som till olika Internetsajter – sajter som sedan visat sig dölja kriminella nätverk. Om dessa lösenord blir stulna kan det leda till att känsliga polisuppgifter hamnar i fel händer.

Den Internetbaserade brottsligheten omsätter enorma summor och risken att åka fast är liten, speciellt som Internet är

FOTO: CLIFFORD SHIRLEY/VÄSTERÅS STAD

Jonathan James beskrev hur brottsligheten ser ut på internet.

globalt och gränslöst. De kriminella nätverken har ofta sin bas i Östeuropa men agerar på webbplatser kopplade till andra länder, bland annat Sverige, enligt Jonathan James.

PLENARFÖRELÄSNING MOBILISERING MOT GROV ORGANISERAD BROTTSLIGHET

Alla kan hjälpas åt för att förebygga

Sommaren 2008 fick Brå i uppdrag av regeringen att mobilisera den lokala nivån i det förebyggande arbetet mot grov organiserad brottslighet. Uppdraget innebär att stödja, utveckla och följa upp det lokala arbetet mot den grova brottsligheten.

– Det vi vill förmedla är att det går att bekämpa den organiserade brottsligheten. Till att börja med bör man göra en bra kartläggning av hur det ser ut i den egna kommunen. Därför utarbetar nu Brå ett kartläggningsverktyg som är tänkt att underlätta det arbetet, berättade Rasmus Sundin, utredare vid Brå.

Rasmus Sundin fortsatte sitt anförande med att beskriva några av de andra åtgärder som Brå vidtar. Han berättade om den idéskrift om lokala åtgärder mot grov organiserad brottslighet som redan getts ut och om den nationella lägesrapport som lämnats. Lägesrapporten, som bygger på en kartläggning där både enkäter och intervjuer användes, visar att det finns två

större samverkansprojekt mot grov organiserad brottslighet i landet, i Göteborg och i Östergötland. Därutöver finns en del mindre samverkansprojekt på några orter.

– Det är ganska stort fokus på kriminella mc-gäng. Men rent generellt är omfattningen av det förebyggande arbetet inte så stor. Kartläggningen visar att det inte pågår särskilt många projekt i landet.

Nätverksträffar och seminarier

Brå arrangerar ett flertal regionala seminarier, ett av dem genomfördes i Linköping under våren och handlade om att starta samverkan på lokal nivå för att förebygga den organiserade brottsligheten. De

något själv, men tillsammans kan vi göra det!

Lyckad handlingsplan mot mc-klubbar i Östergötland

Det är möjligt att bekämpa den organiserade brottsligheten, vilket Göran Pettersson, från Polismyndigheten i Östergötland, vittnade om.

En sprängning utanför mc-klubben Top Sides klubblokal blev starten för en handlingsplan mot organiserad brottslighet, med målet att det vid utgången av 2009 inte längre ska finnas några kriminella mc-gäng i länet. De medverkande är Östergötlands samtliga kommuner, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Försäkringskassan, Kriminalvården, Tullverket, Åklagarmyndigheten samt polisen.

Handlingsplanen innebär att det nu finns en kontaktperson inom varje organisation och dessutom två operativa samverkansgrupper i Linköping respektive Norrköping. Ett organiserat arbetssätt, där de olika myndigheterna utifrån sina olika befogenheter granskar varje aspekt av de kriminella personernas liv, gör att mc-klub-

barnas verksamhet försvåras avsevärt.

Projektets mål är i stort sett uppnått men arbetet fortsätter med att vidareutveckla metoderna och förhindra nyetablering. Man vill även förbättra den synliga samverkan i offentliga miljöer, till exempel genom att närvara på den årliga tatueringsmässan i Norrköping.

Med alkohollagen som verktyg i Göteborg

Ett liknande exempel på lyckat samarbete kommer från Göteborg, där kommunens tillståndsenhet, polisen och Skatteverket har gjort en gemensam insats mot den organiserade brottsligheten inom krogvärlden.

Genom ökad samverkan och dialog har arbetet nått mycket bra resultat inom de befintliga ekonomiska ramarna. Arbetet sker både gemensamt ute på stan och inne vid skrivbordet. Det innebär bland annat att man gemensamt undersöker krogarnas ekonomi och de ansvarigas bakgrund med hjälp av polisiär information och utbildar

poliser på gatan för att deras anteckningar ska vara så detaljerade som möjligt. Man genomlyser även förhållandet kring entréer och garderober för att kartlägga hur väl de fungerar ur ett lagligt perspektiv.

– En individanpassad strategi i varje ärende ger oerhört gott resultat i domstol. Ibland kan det vara bättre att vänta med tillslaget för att inte störa en utredning som pågår på en annan myndighet, berättade Annelie Silvander, chef för tillståndsenheten i Göteborgs Stad.

Hon betonade också vilket bra verktyg alkohollagen är. Den ger många befogenheter som andra lagar inte gör och ger polisen rätt att gå husesyn och göra långvariga observationer av vad som pågår på olika krogar.

– Polisen ser otroligt mycket, men det är bara kommunen som kan återkalla serveringstillstånd. Tack vare det förbättrade samarbetet återkallar vi nu tre till fyra gånger så många tillstånd som tidigare, sade Annelie Silvander.

organiserad brottslighet

följande två seminarierna handlade om organiserad brottslighet i restaurangbranschen och genomfördes i Göteborg den 11 november och i Umeå den 2 december. I januari 2010 kommer ett seminarium om upphandling och organiserad brottslighet att arrangeras i Stockholm. Därutöver planeras seminarier om utpressning och om hur man motverkar nyrekrytering till organiserad brottslighet.

För att stimulera samverkan uppmuntar Brå nätverksträffar där kommun och polis ges möjlighet att lägga samman sin kunskap och samordna sina insatser. Läns-polismyndigheterna kan söka ett särskilt ekonomiskt stöd från Brå för att arrangera sådana nätverksträffar med kommunerna

i länet. För närvarande har 11 av 21 polismyndigheter sökt ekonomiskt stöd för att genomföra en nätverksträff.

Handbok om strategier och metoder

– I början av år 2010 publicerar Brå en handbok om strategier och metoder. I den går det att läsa om olika sorters administrativa åtgärder, exempelvis bygglov och andra tillstånd som kommunerna kan använda i det brottsförebyggande arbetet.

Enligt Rasmus Sundin innehåller den kommande handboken också information om åtgärder som stärker den kommunala förvaltningen, till exempel utbildningar som underlättar för kommunala tjänstemän att upptäcka oegentligheter

när de gör en offentlig upphandling. I handboken finns också exempel på åtgärder som riktar sig mot ungdomar och den beskriver löftesrika lokala projekt inom de brottsområden där organiserad brottslighet är vanlig.

– Sammantaget är det tydligt att den organiserade brottsligheten både verkar och är synlig på lokal nivå. Brå:s bedömning är, säger Rasmus Sundin, att det förebyggande arbetet inte bara är en polisiär angelägenhet. Också kommunala och andra lokala åtgärder kan motverka och förebygga sådan brottslighet. Det är viktigt med bra samverkan mellan de olika parterna, slår han fast.

– De personer som ägnar sig åt grov organiserad brottslighet har ofta hamnat där de är eftersom de inte duger till något annat. De är inblandade i vardagsbrott, snatteri och smitning från bensinstationer när de har tankat, men också i mycket grövre kriminalitet. Ibland slår de sina nära och kära och våldtar sina kvinnor. Vi inom polisen ser dem i alla möjliga övriga sammanhang och antingen beror det på att de är klantiga eller så håller de inte själva i sin egen taktpinne.

PLENARFÖRELÄSNING ORGANISERAD BROTTSLIGHET GÅR ATT BEKÄMPA

»Inte de vassaste knivarna i lådan«

Jonas Trolle, kriminalinspektör vid Polismyndigheten i Stockholms län, skrader inte orden när han beskriver personerna inom den organiserade brottslighet som han arbetar mot sedan sex år tillbaka.

– De är inte de vassaste knivarna i lådan, om man så säger. Jag har träffat några av dem som anses som de värsta kriminella i Stockholms län och upptäckt att de flesta av dem är inte alltid så smarta. Därför är det viktigt att komma ihåg att de egentligen inte har något övertag över oss, förutom det skräckövertag som de ofta arbetar med att upprätthålla.

Enligt Jonas Trolle omfattar den grova organiserade brottsligheten många olika brottstyper. Personer som exempelvis tjänar pengar på trafficking och inbrott i Sverige kan samtidigt ägna sig åt export- och import av narkotika och vapen. Kanske ägnar de sig även åt indrivningsverksamhet i Sverige eller i andra länder. Denna spridning innebär en stor utmaning för de poliser som ska bekämpa den organiserade brottsligheten. De måste ibland arbeta utanför sina egna områden, både ämnesmässigt och geografiskt, menar Jonas Trolle.

Största möjliga vinst till minsta möjliga risk

Som polis och åklagare ska man inte bara tro på och godta deras berättelser om eget företagande. Ofta ägnar de sig åt någon form av penningtvätt, ibland med hjälp av ett eget företag. Det är sällan som deras eventuella kommersiella verksamhet är legal och det märks när man skrapar lite på ytan, berättar Jonas Trolle.

– Det är viktigt att gå på pengarna.

I min kommission fick vi exempelvis in 15 miljoner på ett enda tillslag och det är bara 5 miljoner mindre än vad kommissionen kostar per år. Om vi lyckas slå till mot deras ekonomi blir det mindre intressant för dem att fortsätta. Genomgående för deras aktivitet är att de söker största möjliga vinst till minsta möjliga risk.

Allt handlar om makt och vinning

Jonas Trolle beskriver vidare hur personer inom den grova organiserade brottsligheten ägnar sig åt otillåten påverkan av både politiker, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter och ekonomiska organisationer. Han säger att det till exempel inom EU finns en stor lobby som driver frågan om legalisering av prostitution. Några av personerna inom denna lobby är i händerna på kriminella nätverk och företräder dem i tysthet. Också lobbyverksamheten för viss legal narkotikaanvändning har koppling till den grova organiserade brottsligheten, enligt Jonas Trolle. Den kriminella narkotikahandeln som

drivits av brottslingar hanteras av samma personer när den har blivit legaliserad, säger han.

Det är viktigt att komma ihåg att den grova organiserade brottsligheten kan vara livsfarlig, men det är inte nödvändigt att utgå från det. Många gånger är de fullt sysselsatta med att vara kriminella. Trots att de kan skrämman slag på folk så hinner de inte alltid utföra den hämnd som de har hotat med, säger Jonas Trolle.

Vi måste samverka, vara uthålliga och arbeta strategiskt

Jonas Trolle är övertygad om att den grova organiserade brottsligheten går att bekämpa. Men för att göra detta krävs att alla står enade och sätter verksamheten riktigt under lupp.

– Vi måste alla förstå att vi kan påverka den tillsammans. Men då krävs det att vi samverkar, är uthålliga och arbetar strategiskt. Om vi gör det tillsammans, kommer marknaden här i Sverige att bli oattraktiv för den grova organiserade brottsligheten.

Ett eller fler av nedanstående beteenden kan, enligt Jonas Trolle, tyda på grov organiserad brottslighet när det gäller kriminell verksamhet:

- Misstanke om allvarliga kriminella handlingar
- Användande av våld eller andra metoder för hot.
- Otillbörlig påverkan av politiker, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomi.
- Deltagande i penningtvätt.
- Någon form av disciplin och kontroll.
- Strävan efter vinning eller makt.
- Samarbete mellan fler än två personer.
- Egna tilldelade arbetsuppgifter åt var och en.
- Lång eller obegränsad utsträckning i tiden.
- Verksamhet på internationell nivå.
- Användande av kommersiella eller affärsmässiga strukturer.

PLENARFÖRELÄSNING VÄRMDÖMODELLEN – ETT UTREDNINGSCENTRUM FÖR UNGA GÄRNINGSMÄN

»Samverkan är inga bullmöten – man måste verkligen arbeta tillsammans!«

I Värmdö kommun utanför Stockholm har ett nytt angreppssätt inneburit att handläggningstiden för ungdomsbrott minskat drastiskt. Socionomen Ann Hellströmer beskriver hur kommunens socialtjänst, tillsammans med polis och åklagare, arbetar aktivt med att snabba på processer, ändra utredningsrutiner och ge stöd till föräldrar.

I det samverkansarbete som kallas Värmdömodellen ingår egentligen en mängd olika verksamheter, varav Utredningscentrum för unga lagöverträdare, även kallat »48-an«, bara är ett. Det startades för att korta utredningstiderna, och huvudsyftet är att genom snabba åtgärder minska kriminaliteten bland ungdomar. Det kräver att de tre inblandade myndigheterna – Polismyndigheten i Stockholms län, Värmdö kommun samt Åklagarmyndigheten – har en väl fungerande samverkan och samsyn.

Det nya arbetssättet innehåller flera olika strategier. Bland annat satsar polisen på att »ta hem« alla utredningar till kommunen, vilket betyder att oavsett var i länet själva brottet har begåtts så är det Värmdöpolisen som tar hand om utredningen så fort en ungdom från Värmdö är inblandad.

Med hjälp av speciella blanketter kartlade man exakt var i utredningarna som det uppstod proppar, och man såg då också vad som behövde förbättras för att ärendena inte skulle bli liggande. I dag ser man till att de olika myndigheternas utredningar hakar i varandra utan glapp, vilket är grundläggande för att det inte ska ta för lång tid. Det förhindrar dessutom att

ungdomarna hinner begå nya brott i väntan på den första rättegången.

–I och med att polisen lagt om sina rutiner arbetar nu poliser i inre tjänst med samma ärenden som de i yttre tjänst. Tidigare kunde det finnas ett tidsglapp på flera månader men det är i praktiken borta nu. En positiv bieffekt är att poliserna på olika positioner fått en större förståelse för varandras arbete.

Ann Hellströmer betonar också hur viktigt det är med samlokalisering av polis och socialtjänst:

–En förutsättning för att lyckas är att man sitter ihop. Det är smärtsamt ibland, men absolut nödvändigt för att kunna arbeta tätt och intensivt.

I dag ligger upplärningsprocenten för ungdomsbrott i Värmdö på 78 procent, långt över genomsnittet, och det beror framför allt på att man försöker ingripa så snabbt som möjligt efter att ett brott ägt rum. Då är det lättare att få tag i vittnen och fler personer är villiga att berätta vad som hänt, vilket leder till att det är lättare att klara upp brotts handlingen.

Stöd till föräldrarna prioriteras

En faktor som snabbar på framförallt socialtjänstens arbete är att vårdnadshavarna

na involveras. Inför första mötet med socialtjänsten får de i uppdrag att samla så mycket information som möjligt om hur barnen har det i skolan och hur de lever på fritiden. Man arbetar också aktivt med medling och i framtiden hoppas Ann Hellströmer kunna utveckla metoden med föräldramedling ännu mer.

Hon påpekar hur viktigt det är att det finns sociala verksamheter och kringaktiviteter i samhället – för gärningspersonerna och de brottsutsatta ungdomarna, men även för alla berörda föräldrar. I kommunen finns bland annat ett stödcentrum för unga brottsoffer, öppnarmottagningar för barn och föräldrar, möjligheter till terapi samt socialnämndens fältverksamhet Polarna.

Det är alltså flera faktorer som har bidragit till Värmdömodellens framgång och till att handläggningstiderna för ungdomsbrott minskat avsevärt. Bland de viktigaste nämner Ann Hellströmer samlokaliseringen, det lokala perspektivet där utredningarna sker på hemmaplan, ett utvecklat nätverk mellan polisen och socialtjänstens fältverksamhet samt de väl fungerande insatserna från såväl den öppna verksamheten som de olika myndigheterna.

– Nyckelorden styrning, struktur och samsyn är lika aktuella i dag som när vi träffades vid konferensen i våras. Styrning innebär inte bara beslut om att något ska göras. Det handlar också om vem som gör vad och var ansvaret ligger. Att ha en god struktur betyder bland annat att försäkra sig om att uppdraget kan flyttas över till en annan person. Samsyn är något som tar tid och som behöver få ta tid. Det handlar om förståelse och respekt för varandras olikheter.

Seminarier är en del av ett pågående samarbete mellan Brottsförebyggande rådet (Brå), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Rikspolisstyrelsen (RPS) där syftet är att stärka samverkan mellan kommun och polis i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Från vänster: Sten Bengtsson, Rolf Söderberg, Ann-Sofie Levander, Patric Heimbrand, Marie Johansson Meinke, Torbjörn Larsson, Carina Eklund och Mikael Sjöström.

SEMINARIUM SAMVERKAN MELLAN KOMMUN OCH POLIS

Respektera det engagemang som finns

Efter att ha understrukit vikten av styrning, struktur och samsyn, bad Marie Johansson Meinke, handläggare vid Rikspolisstyrelsen (RPS) pilotområdena att kort berätta om sina viktigaste erfarenheter.

Pilotområde Emmaboda

När en mätning 2005 visade att Emmaboda var sämst i landet på den upplevda tryggheten men bäst på att lyssna till medborgarna, valde kommunen att direkt sätta i gång olika åtgärder. Bland annat engagerades en väktarbil som åkte runt i staden under vissa tider.

– Åtgärderna gav inte något större resultat och vi fick börja om från början och arbeta oss fram till en samsyn och analys före åtgärd, berättar Sten Bengtsson, samordnare i Emmaboda.

Efter gemensamma diskussioner och analys i Emmaboda valdes tre områden ut: inbrott i bostad, inbrott i företag och ord-

ningsstörning i centrum. Samtidigt startade invånarna en form av »Grannsamverkan de Luxe« som kallades för Nattvakten. Bedömningen i dag är att arbetet fungerar bra. Den viktigaste lärdomen är att man måste börja underifrån och göra en riktig analys av problemet.

– Arbetet måste förankras, man kan inte peka med hela handen. Det måste få ta tid och mogna och då krävs en stor portion uthållighet. Att ledningen är med och tar ansvar hela tiden är också nödvändigt, sa Mikael Sjöström, polisinspektör i Kalmar län.

Pilotområde Västerås

Enligt Rolf Söderberg, poliskommissarie i Västerås, var både kommunen och polisen lite väl åtgärdsinriktade i början av arbetet och såväl kartläggning som analys fick stryka på foten. Men efter att ha gjort en noggrann kartläggning och gemensamt

diskuterat sig fram till vilka problem som skulle åtgärdas, fungerar arbetet bättre.

– Känslan att vara delaktig är oerhört viktig eftersom kommunen och polisen har så olika kulturer, säger Rolf Söderberg.

I Västerås arbetar man med ett geografiskt avgränsat område. Det finns en tydlig handlingsplan, kort och koncist, som beskriver vem som gör vad, när det ska vara klart och så vidare. Målen är satta lagom högt, menar Rolf Söderberg, och kan höjas efterhand.

– Vi tror att framgång föder framgång. Därför gör vi också ordentliga uppföljningar och ger feedback till de berörda.

Pilotområde Landskrona

– Vi satte oss ner, kommunen och polisen, och lade ner mycket tid på att skaffa ett gemensamt perspektiv. Vi har arbetat utifrån vår överenskommelse i ett år nu och är mycket nöjda. Vår överenskommelse kom-

och använd det som en konstruktiv kraft

mer även fortsättningsvis att utgöra en viktig del i vårt gemensamma arbete, berättar poliskommissarie Patric Heimbrand.

De framgångsfaktorer som Patric Heimbrand lyfter fram är:

- Mandatet, att de som fått olika uppdrag också fått mandat för att sköta sina uppdrag.
- Den gemensamma problembilden, något som inte nog kan betonas.
- Förståelse för varandras arbete och uppdrag.
- Förankringsprocessen, det är viktigt att så många som möjligt fått vara med och påverka innan besluten fattats.

Pilotområde Arvidsjaur

– Analysen gick snabbt eftersom vi är en så liten kommun som dessutom hade en tidigare analys att utgå från. Vårt största problem är att vi i polisen inte har haft vår ledning med oss. Om det är brist på styrning i

ett projekt, då går det inte, berättar Carina Eklund, polisinspektör i Arvidsjaur.

Detta problem kommer att åtgärdas genom ett stygruppsmöte.

Börja arbeta med det man är överens om

Under diskussionspasset uttrycktes önskemål om att ställa samman alla erfarenheter från projekten i en ny version av den nationella brottsförebyggande strategin Allas vårt ansvar. En deltagare menade att det stora problemet i samverkan är att tro att alla andra är idioter. Konststycket är i stället att ha respekt för det engagemang som finns och att använda det som en konstruktiv kraft.

Den gemensamma problembilden diskuterades också. Bland deltagarna fanns erfarenhet av att man trots att målet varit detsamma, ändå har gått olika vägar för att ta sig dit. Det räcker alltså inte med att bara söka problembilden, man måste ock-

så hitta själva orsakerna till problemet och vara överens om dem. En annan deltagare menade att det ofta är lätt att tro att problemen handlar om resurser och ekonomi, fast det egentliga problemet kanske är att olika myndigheter inte samordnar sitt arbete med varandra. Ytterligare ett sätt att ta sig an problembilden, är enligt en seminariedeltagare, att ställa sig frågan om vad man är överens om och sedan börja arbeta med just de frågorna.

Diskussionen rörde också frågan om hur man får med de högsta tjänstemännen. Ett förslag var att föra in begreppet tillväxt i samtalet, ett ord som många uppfattar som positivt och eftersträvänt. Avslutningsvis berättade Greta Berg från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) att arbetet ska resultera i en erfarenhetsbok som beskriver både fallgropar och framgångsfaktorer. Boken planeras att ges ut under år 2010.

Bli inte offer. Lägg i stället upp en strategi och ta hand om mediafrågorna aktivt med struktur och kontinuitet. Och förneka inte brister, tala i stället om när de åtgärdats. Landskrona och Göteborg delar med sig av sina erfarenheter.

Från vänster
Sonny Mattisson, Annika
Wågsäter,
Jennie Zetterström och
Jens Lisell.

FOTO: CLIFFORD SHIRLEY/WÅGÅSÄTERS STAD

SEMINARIUM FÅ UT DITT BUDSKAP VIA MEDIA

Bygg förtroende mot media

Landskrona var mycket omskrivet en tid. Det handlade om våld och ungdomsgång och de flesta artiklarna i media var av negativ karaktär. Brottsförebyggare Annika Wågsäter minns tiden som ett hektiskt irrande där media ledde spelet helt och hållet.

– Vi var inte riktigt beredda. Jag har funderat mycket på vad vi skulle ha gjort annorlunda. Det man kan konstatera är ju att vi inte hade någon mediestrategi, säger hon.

Som exempel nämner Annika Wågsäter hur två projekt som kommunen drev behandlades av media. *Blåjackorna* var en grupp som jobbade förebyggande ute bland barn och ungdomar. De syntes på stan kl 9–22 vardagar och lördagar. Gruppen *Lugnt på stan* var ute när risken för våldsamheter var som störst, mellan kl 20–04 på fredagar och lördagar.

– Blåjackorna som gick utanför tidningsredaktionens lokaler på dagarna fick hur mycket press som helst. Lugnt på stan skrevs det nästan ingenting om, säger Annika Wågsäter och berättar vidare att kommunen nu har skrivit in kommunikation som en punkt i sin överenskommelse om samverkan med polisen. De kommer att ha mediautbildningar ihop, göra gemensamma pressmeddelanden och bestämma vem som ska svara på vilka frågor.

Handbok om mediastrategi

Sonny Mattisson sitter i Göteborgs centrala brottsförebyggande råd, *Tryggare och Mänskligare Göteborg* och har tillsammans

med kommunikations- och medierådgivaren vid Göteborgs Stadskansli, Jens Lisell, skrivit en handbok om att få ut sina budskap via media.

Signalorden är struktur och kontinuitet. En mediestrategi bör inte bygga på eldsjälar utan ska byggas in i mötesstrukturen, säger Sonny Mattisson och berättar att metoden som tas upp i handboken kom till sedan man även i Göteborg har känt frustration över bilderna som gavs i media.

– Det kanske låg någon sanning i det som skrevs, men det fanns även felaktigheter, säger Sonny Mattisson.

En genomgång av allt som skrivits i media om ungdomsbrottsligheten i Göteborg visade att polisen var källa i minst 60 procent av artiklarna. Personal på fritidsgårdar, lärare och liknande användes som källa bara i sex procent av fallen.

– Initialt är det helt naturligt att det är polisen som berättar om de faktiska förhållandena. Men det finns mycket kompetens även i andra yrkesgrupper och det skulle vara bra om det också kom fram, menar Sonny Mattisson.

Tala om vad som inte fungerar

Göteborgs kommun skriver i sin informationspolicy från 2002 att media är en viktig aktör i den kommunala demokratin, som informationsbärare, opinionsbildare och granskare. Där finns också en passus om att kommunicera både det som fungerar och det som inte fungerar. Enligt Jens Lisell är det ett väldigt starkt dokument

som visar att man förstått medias roll.

– Det är genom att ta upp även det som inte fungerar som man kan bygga trovärdighet mot media och då har man större chans att påverka vad de skriver om, säger han.

Media tar upp sådant som är nytt eller avviker från det normala. Om man exempelvis har vänt en negativ situation till en positiv, då är det massmedialt. Jens Lisell beskriver en sådan situation: För några år sedan var det problem i ett område där sommarlediga ungdomar ägnade sig åt skadegörelse. Året därpå startade Göteborgs stad ett projekt för att ge dem samsättning och skadegörelsen upphörde. Stadsdelsförvaltningen skickade ut ett pressmeddelande om den positiva förändringen och genast kom lokalradion, Göteborgsposten och Metro ut på plats och intervjuade projektledare och ungdomar.

– Och det säger ju media själv att det är sådana här exempel vi vill ha, berättar Jens Lisell.

Det gäller att vara proaktiv, menar de bägge mediearbetarna, att bestämma vad man vill säga och att lägga upp en strategi. Tillgängligheten är också viktig. Socialtjänsten i Göteborg har därför startat en mediestrategisk grupp. Den består av fem chefer som har mandat att tala om kommunens socialtjänstfrågor generellt – och som är tillgängliga på kvällstid, helger och semestrar. En mediagrupp med stadsdelschefer har också kommit till, och äldreomsorgen och skolförvaltningen är på gång.

De ungas engagemang måste tas tillvara

Enligt Brå:s skolundersökningar uppger var femte elev att han eller hon blivit mobbad vid enstaka tillfällen under det senaste året. Ytterligare tio procent säger att de har blivit mobbade ibland eller ofta. Samtidigt visar en Brå-rapport att det är möjligt att minska omfattningen genom att använda sig av anti-mobbingsprogram. Arbetet med Here4U i Västerås är ett intressant exempel på hur man i skolan med små medel kan arbeta förebyggande på ett brett plan.

Per Alvant vid Brottsförebyggande rådet (Brå) beskrev kortfattat resultatet av den forskningsgenomgång som Brå låtit genomföra. Sammantaget visar den att om en skola arbetar långsiktigt med något av de undersökta programmen så kan mobbningen minska med cirka en femtedel. Några av de viktigaste komponenterna för framgång är, enligt Per Alvant, att det ingår föräldrautbildning och att både lärare och elever engageras. Disciplinära åtgärder, där någon form av negativ konsekvens följer på ett mobbeteende, samt en ökad tillsyn av skolgårdarna är också viktiga komponenter.

Brå lanserade webbplatsen *Brottsrummet.se* för ett år sedan. Webbplatsen är tänkt för barn och ungdomar som vill lära sig mer om rättsprocessen och om vad som är rätt och fel. Nyligen har sajten utökats med ytterligare ett så kallat »case« där besökaren genom att klicka sig fram kan följa en situation där ett barn mobbas. Syftet är, enligt Tina Rapp, webbansvarig vid

Brå, både att förklara vad mobbning är, vad man kan göra åt det och vilken roll skolan har.

– Mest av allt handlar det om att hjälpa barn och ungdomar att själva reflektera över och diskutera vad man kan göra för att förebygga och stoppa mobbning.

Beroende av de ungas kunskap

I Västerås deltar 11 av kommunens 13 grundskolor i arbetet med *here4u*. Flera av stadens gymnasieskolor är också engagerade. Kortfattat kan *here4u* beskrivas som ett elevstödjande arbete där eleverna själva, under vuxen handledning, både fungerar som extra ögon och öron i skolsituationen och dessutom arbetar systematiskt och långsiktigt med att förebygga bland annat mobbning. Av de många elever som söker till *here4u* intervjuas ett antal vart efter några väljs ut att få delta.

– När vi tar ut en grupp vill vi att den ska vara så blandad som möjligt. Där ska finnas både stökiga och skötsamma elev-

er. Gruppen ska bestå av både pojkar och flickor och även av barn och ungdomar med olika etnisk bakgrund, säger Ammi Karlsson-Pye, handledare för projektet.

Ungdomarna som deltar träffas varje vecka. De åker på studiebesök, går olika kurser och utbildningar där de diskuterar olika frågor, exempelvis vad som är en god förebild, hur man löser konflikter och förebygger mobbning. Enligt Therese Ankréus, samordnare för *here4u* i Västerås är det status bland övriga elever på skolorna att vara med i detta arbete. Ammi Karlsson-Pye beskriver hur hon i sitt arbete är beroende av de ungas kunskaper för att förstå deras värld och vad som händer i den. Denna kunskap är nödvändig för att exempelvis kunna hjälpa dem att lösa sina konflikter.

– Jag har 24 ungdomar som kan berätta och förklara för mig. Vi har helt enkelt inte råd att inte ta vara på deras kunskap och engagemang.

Tydliga yttre ramar och stor inre frihet

Det finns flera orsaker till att starta *here4u*. Enligt Therese Ankréus leder arbetet till att de flesta elever känner sig tryggare i skolan. Både stölder och klotter minskar, säger både Ammi Karlsson-Pye och Therese Ankréus. *here4u* synliggör också värdegrundsarbetet och gör det mobbningsförebyggande arbetet effektivare.

Företaget Ernst & Young har granskat fyra skolor som arbetar med *here4u* och kommit fram till att elevgrupperna i dessa skolor är markant bättre rustade för att upptäcka och rapportera om mobbning än elevgrupper i andra skolor. De framgångsfaktorer som Therese Ankréus kan identifiera är:

- Det stora nätverket (storleken ger styrkan)
- En organisation där det är mycket kort mellan idé och beslut
- Ungdomarnas egen vilja och engagemang (det viktigaste av allt)
- Arbetet är evidensbaserat
- Tydliga yttre ramar och stor inre frihet
- Skolornas ledning prioriterar arbetet med *here4u*

Tina Rapp, Per Alvant, Ammi Karlsson-Pye och Therese Ankréus..

Pionjärer vågar fråga

Fastighetsskötare som engagerade sig i kvinnofridsfrågan för att locka fler att anmäla brott fick utbildningen *Våga fråga*. Det är ett välkommet komplement till Rikspolisstyrelsens större utbildningsinsatser.

Vad gör man om man misstänker att en kvinna blir slagen? Kan man ringa socialkontoret anonymt? Vad gör polisen? De frågorna fick det lokala brottsförebyggande rådet i Lundby, Göteborg, när de träffade fastighetsskötare i området. De bjöd med några av fastighetsskötarna på föreläsningar om kvinnofrid.

– De tyckte det var jättespännande men alldeles för teoretiskt, berättar Malin Uller, samordnare på det lokala brottsförebyggande rådet i Lundby.

Så föddes idén till projekt *Våga fråga* då fastighetsskötare och personal på stö-

ningsjouren utbildades i kvinnofrid. Ett utbildningsföretag anlätades som skräddarsydde ett par halvdagsseminarier.

– Det är inte meningen att fastighetsskötarna ska bli socionomer eller upplevas som spioner, men de ska kunna hänvisa de utsatta, säger Malin Uller.

Deltagarna fick med sig små kort att ha i fickan med telefonnummer till polis, kvinnojour, Utväg Göteborg (myndighetssamverkan för kvinnofrid), störningsjour med mera.

Nätverksträffar ger resultat

Polis, kommun och fastighetsägare sitter med i det lokala brottsförebyggande rådet.

– Ett jätteviktigt förhållningssätt har varit att inte tala om vad andra ska göra utan i stället tala om vad man själv kan bidra med, säger Malin Uller.

För att öka den lokala samverkan mellan polis, socialtjänst och andra institutioner i stadsdelen bjöd projektet in till olika nätverksträffar. Man träffades över institutionsgränserna och diskuterade hedersrelaterat våld eller andra frågor.

– Det vill jag verkligen slå ett slag för, att man har de diskussionerna tillsammans med andra och inte bara med sina vanliga kolleger, säger Malin Uller.

Vid ett sådant tillfälle bad en polis socialtjänsten att fotografera skadorna även om kvinnorna inte vill anmäla.

– För polisen är det värdefullt att det finns ett fotografi om hon anmäler tre år senare. Ett litet resultat, men viktigt, menar Pernilla Hallberg, som är verksamhetschef i den lokala stadsutvecklingsföreningen Fastighetsägare Centrala Hisingen och med i rådet.

Våga fråga är ett pionjärbete som har finansierats av utvecklingsmedel från Brottsförebyggande rådet (Brå). Mäns våld mot kvinnor är ett politiskt prioriterat område. Mörkertalet är väldigt stort, enligt myndigheten, bara en av sex kvinnor – eller kanske till och med färre – anmäler brottet.

Handlingsplan mot mäns våld

För ett par år sedan presenterade regeringen en handlingsplan mot mäns våld mot kvinnor, våld i samkönade relationer och våld och förtryck i hederns namn. Bland annat fick Rikspolisstyrelsen i uppdrag att utbilda poliser, sprida information till allmänheten och på andra sätt se till att fler utsatta anmäler brott som de utsatts för och att fler brott leder till en dom. I dag är det bara mellan 19 och 40 procent av anmälningarna som överlämnas till åklagare, 19 i den länspolismyndighet som har sämst resultat och 40 i den som har bäst.

Handbok och digital utbildning

Det första polisen gjorde var att ta fram utbildningar för barnutredare och för dem som utreder brott i nära relationer. En handbok skrevs som ska hjälpa poliser att göra bättre utredningar. Den finns också digitalt i ett interaktivt utbildningsmaterial. Där kan man under olika flikar se utbildningsfilmer med olika fallbeskrivningar, läsa om polisens värdegrund, läsa Brottsförebyggande rådets rapport om vilka faktorer som leder till att brotten får ett rättsligt avslut. Det interaktiva utbildningsmaterialet innehåller också en videoskola för den som ska dokumentera skador.

– Allt vi har tagit fram bygger på ett samarbete med länspolismyndigheterna och åklagarna. Nu har vi precis påbörjat den sista fasen i den här satsningen, nämligen informationsspridningen till allmänheten, bland annat med annonser i dagspressen, berättar Abigail Choate, projektledare på Rikspolisstyrelsen.

FOTO: CLIFFORD SHIRLEY/VÄSTERÅS STAD

Till höger Abigail Choate. Nedan Pia Hallberg och Malin Uller.

FOTO: SOLVEIG HOLLARI/BRÅ

Efter att Råd för framtiden hade avslutats hölls ett fördjupningsseminarium om samverkan mellan kommun och polis. Här presenteras några av de viktigaste slutsatserna från seminariet.

Samverkan är en del av den ordinarie verksamheten

ATT SAMVERKA FÖR ATT LÄTTARE NÅ ETT GEMENSAMT MÅL

Förväntningarna på dem som är med i samverkan bör skrivas in i avtalen. Att skriva samverkansavtal kan också få fler att vilja engagera sig. Det tycks vara avgörande för ett framgångsrikt arbete att besluten fattas på högsta nivå, alltså kommunstyrelsenivå och länspolismästarnivå.

– Slutligen är det jätteviktigt att komma ihåg att vi inte samverkar för att vi ska samverka. Vi gör det för att nå ett mål, för att komma tillrätta med ett problem, och vi tror att vi lättare gör det genom samverkan. Det gäller också alla dem som gör ett fantastiskt jobb därute. De ska in i en ordinarie verksamhet som präglas av samverkan, slog Marie Johansson Meinke från Rikspolisstyrelsen (RPS) fast.

PLANERA UTVÄRDERINGEN I GOD TID

Det är viktigt att redan inledningsvis beskriva vad som ska följas upp och av vem. Annars riskerar man att den planerade utvärderingen faller bort genom att nya personer tar över arbetet. Det är också viktigt att löpande kunna förklara vad som inte har kommit igång och varför det inte har skett. En bra idé är att involvera forskare från universitet och högskolor i planeringen av utvärderingarna.

LYFT FRAM DE MÖJLIGHETER OCH VINSTER SOM SAMARBETET INNEBÄR

Den samverkansöverenskommelse som skrivs måste vara tydlig och inte alltför omfattande. Såväl brottstyp som geografiskt område ska avgränsas. Målen får inte sättas alltför högt och arbetet bör följas upp regelbundet minst ett par gånger per år. Det är också viktigt att säkerställa en kontinuitet. Genom att betona de möjligheter och vinster som samarbetet innebär för de egna förvaltningarna skapas goda förutsättningar för processen. Det är också viktigt att gå in i projektet tillsammans som två parter och att man tar sig tid att lära känna varandra.

FÖRANKRINGSPROCESSEN ÄR NÖDVÄNDIG

Vikten av att göra en noggrann kartläggning av problemen och analys kan inte nog understrykas. Kartläggningen behöver inte bara innehålla statistik, utan den kan också bygga på annan information.

OVÄNTADE OCH POSITIVA SYNERGIEFFEKTER AV SAMVERKAN

Att ha ett gemensamt samverkansprojekt kan hjälpa fler aktörer att vilja engagera sig. I Västerås har arbetet med att ta fram samverkansöverenskommelser skapat flera oväntade och positiva synergieffekter. Det har gett ringar på vattnet som också har påverkat exempelvis den fysiska miljön. Annika Wågsäter, samordnare i Landskrona, avslutade fördjupningsseminariet:

– Vi får aldrig glömma att vi är två parter. Det handlar om en läroprocess i två olika organisationer. Det gäller att ständigt jämkna på sin standpunkt för att vi alla tillsammans ska vinna på samarbetet.

FOTO: CLIFFORD SHIRLEY/VÄSTERÅS STAD

IBLAND RÄCKER DET MED PRAKTISK ERFARENHET

Poliskommissarie Patric Heimbrand från Landskrona varnade för att en alltför strikt akademisk hållning ibland riskerar att stanna upp det förebyggande arbetet.

– När det gäller till exempel problematiska barnfamiljer säger det sig självt att om skola, socialtjänst och polis är överens om problemen och arbetar med samma problem så blir resultatet bättre än om de arbetar utan kontakt med varandra.

ATT DELA MED SIG AV BRA PRAKTIK OCH EVIDENSBASERAD KUNSKAP

Sedan flera år tillbaka arrangerar Brottsförebyggande rådet, Brå, den populära konferensen Råd för framtiden. I år genomfördes konferensen för tionde gången, denna gång i samarbete med Västerås stad och dess lokala brottsförebyggande råd *Värna Västerås*.

Årets Råd för framtiden fokuserade på trygghet. Vid plenarföreläsningar och under seminarier stöttes och blöttes brottsförebyggande och trygghetsskapande frågor. Frågan om hur vi kan skapa ett tryggare samhälle var ett tema som diskuterades ur olika vinklar. Ett annat övergripande tema var hur aktörer på lokal nivå kan förebygga den grova organiserade brottsligheten. Ytterligare ett ämne som fick stort utrymme var den fördjupade samverkan mellan kommun och polis som pågår på många håll i landet. Därutöver behandlades andra intressanta ämnen, exempelvis mäns våld mot kvinnor, mobbning och medias roll i spridning av information.

Att dela med sig och ta emot erfarenheter av bra praktik och evidensbaserad kunskap, det är vad Råd för framtiden handlar om. Konferensen fungerar som en arena där lokala aktörer kan träffa andra personer som också är engagerade i det brottsförebyggande arbetet. Nya erfarenheter bryts mot gamla, goda idéer sprids och det sker inspirerande möten. Välkommen att ta del av denna dokumentation av Råd för framtiden nr 10.